

FISKERIDIREKTORATETS SMÅSKRIFTER

Nr. 10.

Fiskeredskaper i Norge gjennom 300 år

Av

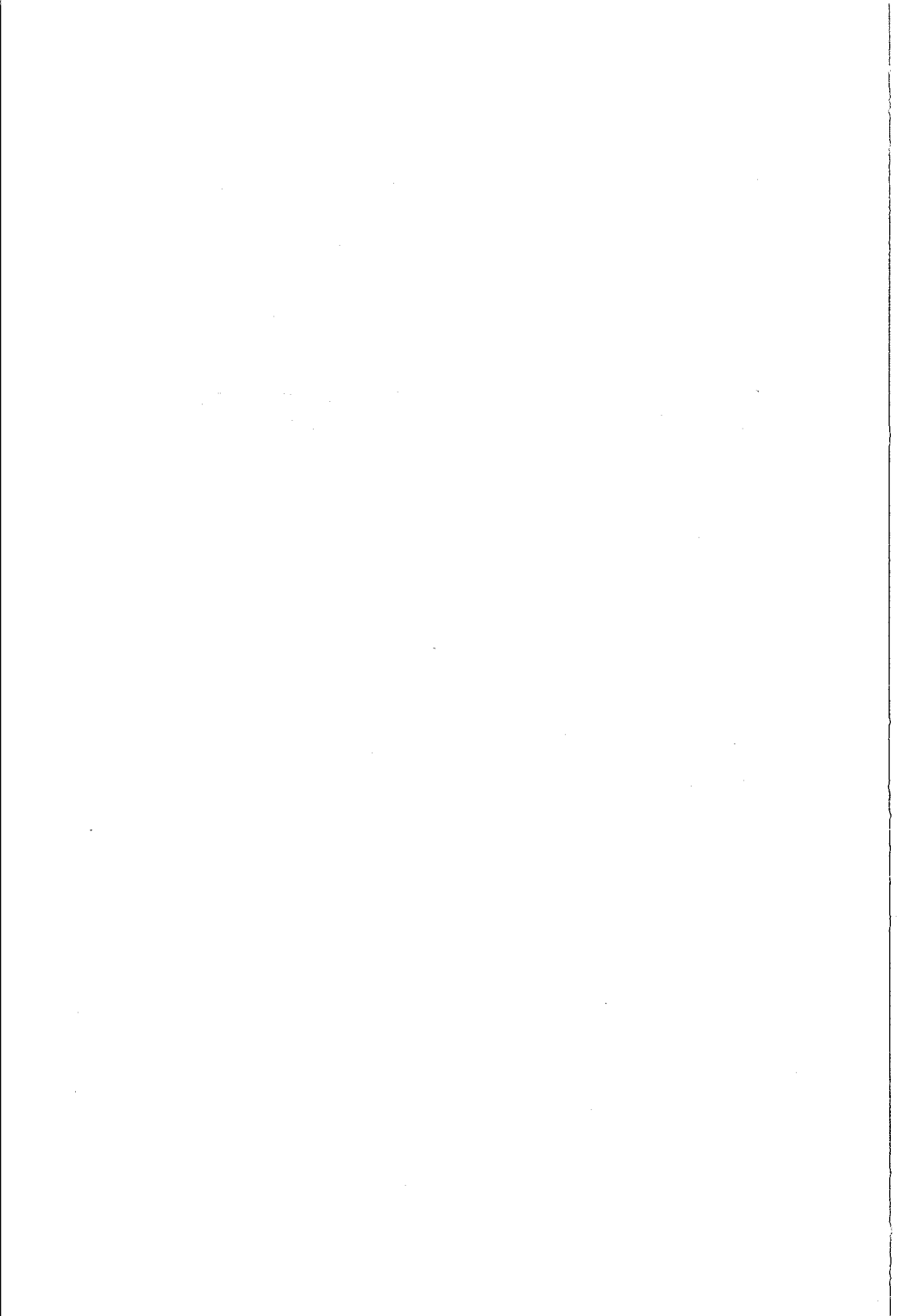
Magnus Halaas

Særtrykk av »Fiskets Gang«

Utgitt av

FISKERIDIREKTØREN

BERGEN
A/S JOHN GRIEGS BOKTRYKKERI
1 9 4 6

INN H O L D.

	Side
Innledning	5
Linen	7
Torskegarnet	12
Garn og not	15
Snurpenoten	18
Snurrevadet.....	29

Den som vil leve seg inn i dagens aktuelle problem, må alltid starte med å se tilbake til svundne tiders næringsliv, ikke for å få midler i hende til å skrue utviklingen tilbake, men for å kunne vurdere framtiden på bredt grunnlag.

Vi tror Magnus Halaas har evnet å gi en verdifull oversikt over de norske fiskeredskapenes utvikling.

Oversikten har vært trykt i »Fiskets Gang« 1946. Når den nå gis ut samlet, så er det for å imøtekomme behovet ved fiskerfagsskolene og hos fiskere og andre som gjerne vil lære mest mulig om fiskerinæringen på et saklig grunnlag.

»Fiskets Gang«s redaksjon.

1914

...

...

...

Fiskeredskaper i Norge gjennom 300 år.

Innledning.

Hensikten med dette arbeid er å gi en sammenhengende framstilling av den utvikling fiskeredskapene har hatt i Norge. Dermed skulle enhver som har interesse av saken kunne få en samlet oversikt, uten å behøve å lete seg fram gjennom de forskjellige skrifter som inneholder spredte opplysninger om dette emne. Til tross for at framstillingen bare gir de korte trekk, skulle den likevel kunne bibringe et helhetsinntrykk av den utvikling fiskeredskapene har undergått. Framstillingen behandler i første rekke de fiskeredskaper som har møtt mer eller mindre motstand i de første årene de ble tatt i bruk på fiskefeltet. En har forsøkt å finne tiden for innføringen av de forskjellige redskaper, og så vidt mulig også hvem som først tok dem i bruk. Dessuten er nevnt noe om den strid som ble ført omkring det nye tiltak. Den litteratur som er benyttet, og likeså de data og sitater som er hentet fra avisene, er nevnt etter hvert som de forekommer i teksten.

Når en kaster blikket bakover og betrakter utviklingen av fiskeredskapene i sammenheng, vil en straks oppdage at grunntonen i de aktuelle tvister i redskaps-spørsmål stort sett er den samme som for flere hundre

år tilbake. Det er således god grunn til å anta at dagens og eventuelt framtidens tvister om disse spørsmål ville få en betydelig mer avrundet form, hvis de ble stillet under historiens lys.

Den norske fiskerflåte som i begynnelsen av 1940 lå klar til å dra ut på fiskefeltet, var mer velutrustet enn noensinne tidligere i norsk fiskerihistorie; med dekkete fartøyer som drives fram av kraftige maskiner. Ombord er elektrisk lys og utstyr og innredning for øvrig er greit og hensiktsmessig ordnet. Redskapene er likeså preget av utviklingen, alt er tidsmessig og effektivt, — et resultat av mange års erfaring. Snurpenøter på hundrer av favners lengde, torskegarnlenker og linesetninger som strekker seg over flere kvartmil, snurrevad og bunntåler som bokstavelig talt øser fisken opp av det våte element, kort sagt: fiskerflåten har tatt i bruk alle vår tids tekniske hjelpemidler som har kunnet finne anvendelse i fiskets tjeneste. Denne veldige utvikling på alle hold har hatt en særdeles hastig framgang i de siste femti år, i sær når det gjelder fartøyene og den maskinelle del av utstyret. Den del av utstyret som i grunnen har brukt lengst tid for å nå fram til sin nåværende form, er redskapene. I denne forbindelse reiser da følgende spørsmål seg: står vi nå foran det fullt ut fullkomne fiskeriutstyr, som ikke kan utvikles til noe bedre; eller er det fremdeles en utvikling i gang, som i sin tid vil gi oss enda mer effektive redskaper av forskjellig slag?

Om de fleste av de arter fiskeredskaper som nå er i bruk, må en si at de har hatt en møysommelig utvikling. Steg for steg har de tvunget seg fram til

alment bruk, tvers igjennom hårdnakket motstand fra forskjellig hold, og ikke minst fra den fiskende befolkning. De av fiskerne som har vært driftige og framskrittsinteresserte, og som først har tatt i bruk nye redskap og nye driftsmetoder, har ofte måttet føre en hårdnakket strid for sine nye tiltak. Denne strid har til dels strukket seg gjennom århundrer. Gamle fordommer måtte ryddes av veien, og argumentene som i hvert enkelt høve ble ført i marken for å motarbeide det nye tiltak, måtte gjendrives. Da først var veien klar for videre framgang. Skal en forsøke å gi en framstilling av fiskeredskapenes utvikling og den strid som har pågått omkring denne, må en søke langt tilbake i tiden, — ikke bare så langt tilbake som norsk fiskerihistorie går, men en blir også henvist til å søke i forskjellige gamle skrifter. Det kan være beretninger som er skrevet med andre ting for øyet, men som nå og da omhandler trekk fra fisket og dets problemer for lang tid tilbake. I uminnelige tider har det vært drevet fiske langs Norges kyst. Angel og snøre var det redskap som i alminnelighet ble mest nyttet. Det første av de nye redskaper som ble tatt i bruk innebar en radikal forandring fra gamle redskaper og fiskemetoder. Det framkalte da også en innbitt motstand fra fiskerne. Dette redskap var

L I N E N

Hvem som først brukte dette nye redskap i Norge og i hvilket årstall det var, er temmelig uklart, men det er meget sannsynlig at det ble tatt i bruk allerede

i årene 1550—1600. I Ålesunds historie berettes det at utliggere som drev fiske på Sunnmøre, har fortjeningen av å ha innført de nye metoder i driften. Representanter for den menige almue på øyene i Sunnmøre sendte en ansøking datert Gidske, 16. juli 1625 til lensherren, hvor det heter at linefisket i den senere tid hadde tatt overhånd. Det ble søkt om at dette fiske måtte bli forbudt. I ansøkingen heter det videre at det bare er velhavende folk — en del borgere og bønder — som driver dette fiske. Fiskerne ute på øyene bruker bare håndsnøre, slik som deres fedre fra alders tid hadde brukt. Hvem var så disse utliggere? Jo, samme kilde beretter at de utliggere som kom til Sunnmøre, alltid var borgere av Bergen. De antas å ha vært kjøpmannstjenere, som flyttet ut fra Bergen etter at samholdet på Bryggen begynte å rakne på Kristoffer Valckendorffs tid, årene 1556—1560. Disse folk reiste da ut til forskjellige steder langs kysten og bosatte seg som handelsmenn. På samme tid drev de et slags fiskerirederi. Det er disse folk som begynte å ta det nye redskap, line i bruk. Den viste seg å være de gamle redskaper helt overlegen i fangstevne. Men den var temmelig dyr i anskaffelse, så det var bare en forholdsvis velstillet mann som kunne ha råd til å skaffe seg dette redskap. Etter hvert som linen ble tatt i bruk oppsto en voldsom forbitrelse blant den øvrige fiskerbefolkning, som ville ha det nye redskap fjernet fra fiskefeltet. De begrunnet sin anke med at linen ble satt ut på den tid da fisken seg opp på bankene for å gyte. Når den så traff linen med all den døde fisk hengende på krokene, ble den skremt

bort fra fiskegrunnen. Dessuten førte linefiskerne med seg så meget slagsmål og bannskap at fisken også av den grunn ble skremt bort fra land. Som et godt bevis på dette ble anført at vårfisket nå varte bare i 14 dager, mens det i alminnelighet varte i 3 uker før linefisket begynte. Saken ble undersøkt, heter det videre, men må ha gått fiskerne imot, for en ny an søkning innløp, denne gang fra Gidskegodsets landbønder, datert Gidske, 27. juli 1632. Anken er den samme som tidligere, men har dessuten det tillegg at linefiskerne opptok de beste fiskeplassene utenfor Vigra og Godøy.

Til tross for disse henvendelser til myndighetene om å få det nye redskap fjernet, ser det ikke ut til at noe effektivt er blitt gjort med saken, og linefisket fortsetter i årene framover under stadig krangel mellom de interesserte parter. Lensmennene på de forskjellige steder fikk i oppdrag å prøve på å utjevne de stridigheter som pågikk, men de har tilsynelatende ikke hatt noe hell i dette arbeid. Dette framgår av et kongebrev av 21. desember 1649 til lagmann Jakop Hansøn og borgermester Rasmus Lauritssen i Bergen, hvor det blant annet heter, at »den gemene almue udi Nordfjord og Søndmør fogderi« har påklaget at det foregår stor uskikkelighet med fiskeriet til tross for de anordninger som lensmennene hadde truffet. De to nevnte herrer får derfor befaling om å begi seg til Sunnmøre innen vårfiskets begynnelse, og der utta 12 av de forstandigste og eldste menn i fogderiet. De skulle så sammen ta for seg de anord-

ninger som hittil var blitt truffet, og almuens klager over linefisket og ellers annet fiske. Etter at dette var blitt gjort, skulle lagmann og borgermester treffe de nødvendige forføyninger i saken.

I de etterfølgende 50 år ser det ut til at linefisket avtar på Sunnmøre. Det stadige press som ble øvet for å få linen forbudt, har sannsynligvis virket hemmende på redskapets utvikling og litt etter litt stoppet den helt. Temmelig sikkert er det at fisket med liner må ha vært helt opphørt en god tid før 1700-året.

Hans Strøm forteller i sin beskrivelse av Sunnmøre at en bonde fra Vigra ved navn Rasmus Arnesen holdes for å være den første som fant på å fange vårtorsk med liner omkring år 1700. Det framgår av dette at det linefiske som pågikk i det foregående århundre på den tid må ha vært helt slutt og stort sett glemt. Men nevnte mann tok det altså opp på nytt og fra den tid fikk linefisket litt etter litt alminnelig anerkjennelse og motstanden avtok. Linen viste seg fremdeles å være et meget effektivt redskap, for, som Strøm sier videre: Rasmus Arnesen samlet seg midler med linefisket og mange fulgte hans eksempel.

Thor Iversen nevner i sin bok »Utviklingen av fiske og fiskemetoder i Norge« at linen ble innført i Lofoten omkring år 1580. Dette blir da noenlunde samme tid som linefisket først tok til på Sunnmøre. Det er således ikke utelukket at innføringen av linen i Lofoten skyldes de samme folk — nemlig utflytterne — som er nevnt i Ålesunds historie, og som

var til stede i Lofoten, særlig når en var i besittelse av et så effektivt redskap som linen hadde vist seg å være. Det er skrevet svært lite om bruken av linen i Lofoten i årene framover. Det er bare tingbøkenes fornødne dateringer for de forskjellige vedtak, som gjør det mulig for oss å ane noe av den strid som har pågått omkring linedriften.

Kapt. Juel skriver i Norsk Fiskeritidende at linen ble forbudt i Lofoten i året 1627. Dette forbud ble gjentatt i en beslutning fattet på Steigen i 1643. I hele perioden fra 1627 til 1816 ble det med kortere og lengre mellomrom foretatt innskrenkninger, forandringer og forbud vedrørende bruken av liner. Tross de mange forbud viste det seg at redskapet ble anvendt i smug og at loven stadig ble overtrått. Selv øvrigheten så gjennom fingrene med overtredelsene. Sorenskriver Bull sier likefram at han våget det skritt å overse fiskeriforanstaltningene og ikke straffe overtrederne. Først i 1816 blir linefisket frigitt ved lov etter å ha vært kjent i 200 år.

Hvilket årstall linen først ble anvendt i Finnmark er vanskeligere å fastslå, men det er sannsynlig at dens utbredelse til Finnmark skjedde noe senere enn til Lofoten. Leopold von Buch forteller i sin reisebeskrivelse gjennom Norge 1806—1808 at russerne fanget fisk i Vardø på en helt annen måte enn stedets befolkning. Han sier videre at russerne fanget 100 våger fisk for hver 10 våger som ble fanget av stedets fiskere. Befolkningen klaget over at russerne sperret hele kysten med sine liner, så fisken ikke

kunne komme til lands. Av den grunn fikk stedets fiskere ingen fisk og følte seg frarøvet sin næring. Slik har det lytt i mange år, sier Buch til slutt.

TORSKEGARNET.

Det har hersket en del uklarhet omkring torskegarnets første opptreden på fiskefeltet i Norge. Hans Strøm og flere andre som har skrevet om dette, tillegger Klaus Nilsen Slinningen æren av å være oppfinner av dette redskap og den første til å benytte det i året 1685. Det er ganske interessant å legge merke til den uoverensstemmelse som hersker omkring dette spørsmål selv i de skriftlige utredninger som har søkt å fastslå torskegarnets første opphav. Thor Iversen nevner i »Utviklingen av fiske og fiskemetoder i Norge« at torskegarn ble forbudt ved Skudenes i 1641. Kaptein Juel forteller i Norsk Fiskeritidende om en undersøkelse i Sunnmørs tingbok for 1651. Av denne framgår at det på fylkesting samme år på Vågnesholmen ved Ålesund ble behandlet klage fra fiskerne over at torskegarnene ødela fisket for dem som ikke hadde garn. Bruken av torskegarn ble da forbudt. Det første forbud mot bruk av torskegarn ble således etablert 44 år tidligere enn Klaus Nilsen angivelig skulle ha oppfunnet det. En kan ha all grunn til å tro at datidens offentlige administrasjon arbeidet tregt. Det er neppe trolig at myndighetene reagerte helt spontant overfor eventuelle klagemål. Torskegarnet kan derfor meget godt ha vært i bruk både 5 og 10 år før det første forbud ble nedlagt.

Hvis så er tilfelle kommer en tilbake til årstallet omkring 1631, altså nettopp i den tid da linen fikk sin første anvendelse. Sporene fører like hen til de tidligere nevnte utliggerne med sine driftsmetoder.

Det ser ut til at driften med torskegarn har møtt samme skjebne som linedriften den første tid. Driften med torskegarn har stagnert, gått tilbake og til slutt opphørt helt. Men Klaus Nilsen var den mann som tok driften opp på nytt, og fra den tid kom det fart i utbredelsen av redskapet.

Hans Strøm beretter at da Klaus Nilsen hadde gjort begynnelsen, ble han etterfulgt av de øvrige handelsmenn der på stedet. Bøndene og fiskeralmuen satte seg heftig imot det nye redskap. De satte alt inn på å bevise hvor skadelig det var å benytte dette nye redskap på fiskefeltet. De mente at garn ville skremme fisken vekk fra fiskeplassene. Dessuten hevdet de at selv om garnene skaffet mer fisk, så var tapet så meget større i verdi når ett eller flere garn gikk tapt. Til slutt ville derfor vinningen gå opp i spinningen. Et annet argument gikk ut på at så snart torskegarnene ble satt i sjøen var det umulig å få fisken på snøre. Fisken ble sky og rømte bort. Endelig ble framholdt den uro og galskap som fulgte med torskegarnene på fiskeplassen og da spesielt når fisket foregikk inne i Borgundfjorden. På grunn av den trange plass og den store mengde bruk ble fisken skremt bort. Denne strid førte til at myndighetene måtte undersøke forholdet. De kom da til det resultat at garnene ikke bare var helt uskadelige, men også meget nyttige. Likevel ble det foretatt

visse innskrenkninger i bruken av garn. Blant annet ble redskapet henvist til bestemte steder på fiskefeltet, det ble fastsatt bestemte tider for utsetning o. s. v. Tross all motstand fant redskapet etterhånden voksende utbredelse, og når Strøm skriver dette var garnene i alminnelighet i bruk over alt i de fleste fogderier i Bergens stift så vel som over alt i Romsdalen.

Over alt hvor torskegarnet opptratte for første gang ble det møtt med samme mistro og hårdnakete motstand som tidligere. Hans Strøm sier i sin beskrivelse av Sunnmør i 1762 at ved Trøndelags kyster, Hitterøen og i Nordlandene forbys vel ingen å sette garn utenfor sin egen strandbredd; men å bruke dem på havet eller de alminnelige fiskeplasser er forbudt. Som grunn for dette forbud angis at de vanlige fiskeplasser ikke var så store at der kunne nyttes en stor mengde torskegarn. Og når fisken ble skremt bort av garnene, ville det ikke bli noen fisk å få på snøre. Den fattige fisker som ikke har råd til å anskaffe et så kostbart bruk, vil således lide et stort tap. Konsekvensen herav var at enten måtte alle stedets innbyggere bruke torskegarn, eller slett ingen.

Torskegarnfisket utbrer seg nå forholdsvis hurtig langs kysten. I beskrivelsen av sin reise gjennom Norge 1806—1808 beretter Leopold von Buch at ifølge opptegnelser av biskop Gunnerus hadde torskegarn vært i bruk en kort tid før 1768. Og enda i 1788 pågikk her tvistigheter med samme heftighet som på Sunnmøre i århundres begynnelse. Men nå, sier Buch, finner man seg her vel til rette med det

nye redskap. Men de samme tvistigheter er i full gang i Finnmark angående de spørsmål som forlengst er ordnet lengre sørpå. Amtmannen i Finnmark anså det nødvendig å forvise garnene fra fiskefeltet Breivik ved Loppa. Dit hadde det nye redskap kommet bare for noen år siden, men så langt som til Vardø var det ennå ikke kommet. Kaptein Juel i Norsk Fiskeritidende beretter at i 1763 var garnmengden så stor i Raftsund, at det ikke var mulig å få plass for alle. Men hvis det hadde vært tillatt å bruke garn i Østnesfjorden, ville der ha vært plass for hele amtets garnfiskei. Garn ble forbudt i Raftsund i 1770, men ble atter tillatt i 1786, riktignok bare fra 26. februar. Ved lov av 1. juli 1816 ble garnfiske tillatt over alt i Lofoten når fisken hadde stanset sitt innsig. Tidspunktet for dette skulle avgjøres av oppsynsmannen i samråd med oppsynsmennene fra tre nærliggende vær.

Endelig ble garnbruket tillatt ved lov av 23. mai 1857.

GARN OG NOT.

Garn til fangst av sild er et umåtelig gammelt redskap, og det vil føre for langt ut på viddene å forsøke å finne fram til dets opprinnelse. Så vidt en kan se av tilgjengelig litteratur har bruken av sildegarnet på fiskeplassen ikke vært årsak til gnidninger mann og mann imellom. Driften later til å ha foregått i all fredelighet. Det samme kan en ikke si om sildenoten.

Så langt tilbake som på 1500-året er det nevnt fiske med not, uten at det samtidig er nevnt noe om utbredelsen og den betydning notfisket hadde på den tid. Det ser imidlertid ut som at noten har møtt samme motvilje som linen og torskegarnene i den første tid. Den blir forbudt og kommer igjen flere ganger. Kaptein Iversen nevner at et forsøk på å innføre stengenot i 1580 etter 3 år ble forhindret av forbud. Bruken ble først tillatt igjen i 1760.

Hvor stor betydning for selve fisket disse forsøk har hatt, er vanskelig å fastslå. Det har heller ikke vært mulig å finne noen opptegnelser som har omtalt selve redskapet og den motstand det møtte i den foran nevnte periode. Det er ikke urimelig å anta at fisket med not nærmest har hatt karakteren av et rent hjemmefiske. Løberg forteller i »Norges Fiskerier« at før 1820 såes ingen nøter i fiskeværene, det ble bare brukt garn. Den første som reiste på sildefiske med not, var Erik Thorsen Nerheim av Ølen sogn i Fjeldberg prestegjeld. Dette forsøk lyktes meget godt. Det tok nok fart i notfisket, og tallet på nøter steg enkelte år til flere hundre. Fra den tid av fikk notfisket betydning. Men på samme tid begynte også diskusjonen omkring redskapet å oppstå. Løberg nevner noe av den dispuTT som oppstod omkring notfisket. Han sier blant annet: Det har i lengre tid vært ført en strid om hvilket fangstredskap — garn eller not — som er mest fordelaktig for fiskeren og fiskeriet i alminnelighet. Det er gått her som så ofte før, at egen fordel og ofte uforstand kommer med i spillet. Man har skeiet ut på begge

sider uten at den ene har formådd å overbevise den andre om sin påstands riktighet. Men sikkert er det at striden ikke har brakt sildefisket noen fordel. Da den nye lov angående vårsildfisket var under arbeid, søkte den formening å gjøre seg gjeldende at notfisket var til skade for fiskeriene. Man påstod at sildefisket ble ødelagt ved at nøtene tok både små og stor sild, og at silden ble skremt bort fra de steder hvor sildelås hadde stått. Man påstod likeledes at notsild var en dårligere vare enn garnsild og at noten for øvrig var til hinder for garnbrukernes frie yrke. Det gikk enda så vidt at man mente notfisket helt ville tilintetgjøre sildefisket og derfor ville ha notfisket helt forbudt. Det var menn som senere hadde stor innflytelse på lovens tilblivelse, som offentlig ytret at de håpet å leve den dag da sildefisket ble drevet med garn alene. Notfiskerne hevdet på sin side at garnsetningene som stod ute på grunnene, hindret silden fra å sige mot land, og at de på den måte var en hindring for det rike fiske som kunne ha foregått i bukter og våger. Garnene ble ofte stående lengre tid i sjøen på grunn av uvær og ga da ofte en dårlig og bedervet vare. Endelig ble hevdet at garnene på grunn av sin store utstrekning ofte skiller både garn og not fra fangst. Løberg nevner til slutt at uaktet notfiskernes grunner forekommer ham å være de sterkeste, begunstiger dog loven angående vårsildfisket av 24. september 1851 garnfisket på notfiskets bekostning.

Striden bølget fram og tilbake med stedvis forbud for not en tid. Senere ble den så igjen tillatt anvendt.

I Nordland og Finnmark varte forbudet helt til 1845, men ble så opphevet. Notfiske hadde da vært tillatt mange år sør i landet. Det er nevnt tidligere i denne framstilling at garnfisket tilsynelatende ikke forvoldte rivninger mellom de interesserte parter. Denne tilstand besto bare så lenge fisket foregikk på den gamle, vante måten med å sette garnene for ile, som faststående redskap. (Settegarn). Etter en del spredte forsøk tidligere begynte man i midten av det 19. århundre å fiske med drivgarn i åpen sjø, først etter sommersild og senere etter storsild. Denne nye driftsmetode var tilstrekkelig grunn til at det ble satt i gang en protest mot slik anvendelse av garnene. Her var det ikke selve redskapet det gjaldt. Det var kjent nok. Det var selve driftsmåten som satte sinnene i bevegelse.

Her forteller Hans Strøm at det blir påstått at drivgarnene hindrer silden fra å søke inn under land til skade for dem som driver med settegarn inne ved kysten. Men Strøm sier videre at dette nok er løse påstander, og at de er like uholdbare som så mange andre påstander man er kommet fram med for å prøve å forklare uregelmessigheten i sildeforekomstene.

SNURPENOTEN.

Rogaland Fiskersoga forteller at den som tok til med snurpenot her i landet, var den kjente notbas Hodne i Tananger.

Ideen fikk han fra et amerikansk magasin. I dette leste han om et redskap som kunne fange sild på åpne havet uansett dybden.

Senhøstes 1875, da Hodne kom hjem fra sommer- og høstfisket nordpå, fikk han landnoten sin omarbeidet til snurpenot på grunnlag av beskrivelsen i det amerikanske magasinet. Han fikk noten ferdig til fisket begynte i februar 1876. En morgen i samme måned rodde notbasen ut fra Skudeneshavn. Tre mil av land kom han fram til en åte og lot noten gå. Det første snurpekast var begynt.

Silden ble ringet inn, og snurpingen tok til med spak og krøplspill. Men da snurpelinen hadde snurpet noten en del sammen, skar den seg fast i ringene, og en måtte innstille det videre arbeid. Imidlertid kastet de andre fiskerne som var der, sine garn både utenfor og i noten. Hodne hadde da ikke annet å gjøre enn å kappe snurpelinen og få noten i båten igjen. Han fikk likevel 12 tønner sild i en notpose.

Da han vel var kommet i havn etter dette mislykte kastet, satte han folkene sine til å omarbeide noten til landnot igjen og gjorde ikke flere forsøk med snurpenot.

I 1904 kom Bendik Mannes hjem fra Amerika.¹ Han hadde med seg en snurpenot og begynte å fiske sild. Noen år tidligere var det gjort forsøk med snurpenot på Østlandet vesentlig av svenske fiskere,

¹ Om dette skriver firmaet Jacob Falck, Stavanger, følgende i et brev til »Fiskets Gang«:

»Dette er nok riktig, men faktum er at Bendik Mannes ble sendt til Amerika av mitt firma Ths. S. Falck, og videre ble sendt av dette firma til Island for å fiske sild med snurpenot, så hvis noen skulle ha æren av å ha begynt med snurpenotfiske etter sild så burde dette rettelig være firmaet Ths. S. Falck i Stavanger.«

som også da holdt på å fiske med snurpenot, dog uten at disse forsøkene fikk noen særlig betydning.

Bendik Mannes fra Karmøy fikk imidlertid noten og metoden ellers til å fungere effektivt, og etter den tid brøt redskapet i gjennom.

I 1905 var det allerede flere snurpenøter i bruk på vårsildfeltene.

Det var ganske naturlig at det nye redskapet, snurpenoten, med sin relativt sett forbausende høye effektivitet fanget stor interesse hos brislingfiskere. På initiativ av og med pengehjelp fra Chr. Bjelland ble den første virkelige brislingsnurpenot anskaffet i 1908 av notbas Tobias Landa fra Finnøy i Rogaland. Flere snurpenøter ble anskaffet kort tid etter, så tallet av brislingsnurpenøter steg ganske hurtig.

Da snurpenoten tok til å bli brukt i noen utstrekning på fiskefeltet, begynte protestene mot redskapet å strømme inn. Det ble en bitter strid mellom de interesserte parter både på brislingfeltet og vårsildfeltet. Muntlige diskusjoner og avispolemikker oppstod og varte gjennom flere år.

I »Norsk Fiskeritidende« for 1910 skriver J. Hak-torsen bl. a.:

»Med stor forventning ble det i år anskaffet mange snurpenøter, men hittil i sesongen har de kun vært til stor skade for landnoten og fiskeribedriften i sin helhet og til lite gagn for sine eiere, tross at det i år har forekommet så store stimer av brisling i Bømmelfjorden og Søndhordland, som det ikke har vært på mange år.

Alle som upartisk ser på fiskets gang er enig i at

posenoten er årsak i at brislingen ikke søkte land, og det er ikke underlig heller, når man ser på redskapets bruk og iakttar den bulder og larm det fører med seg på fiskefeltet, brislingen som er en meget var fisk, må da unnfly land.«

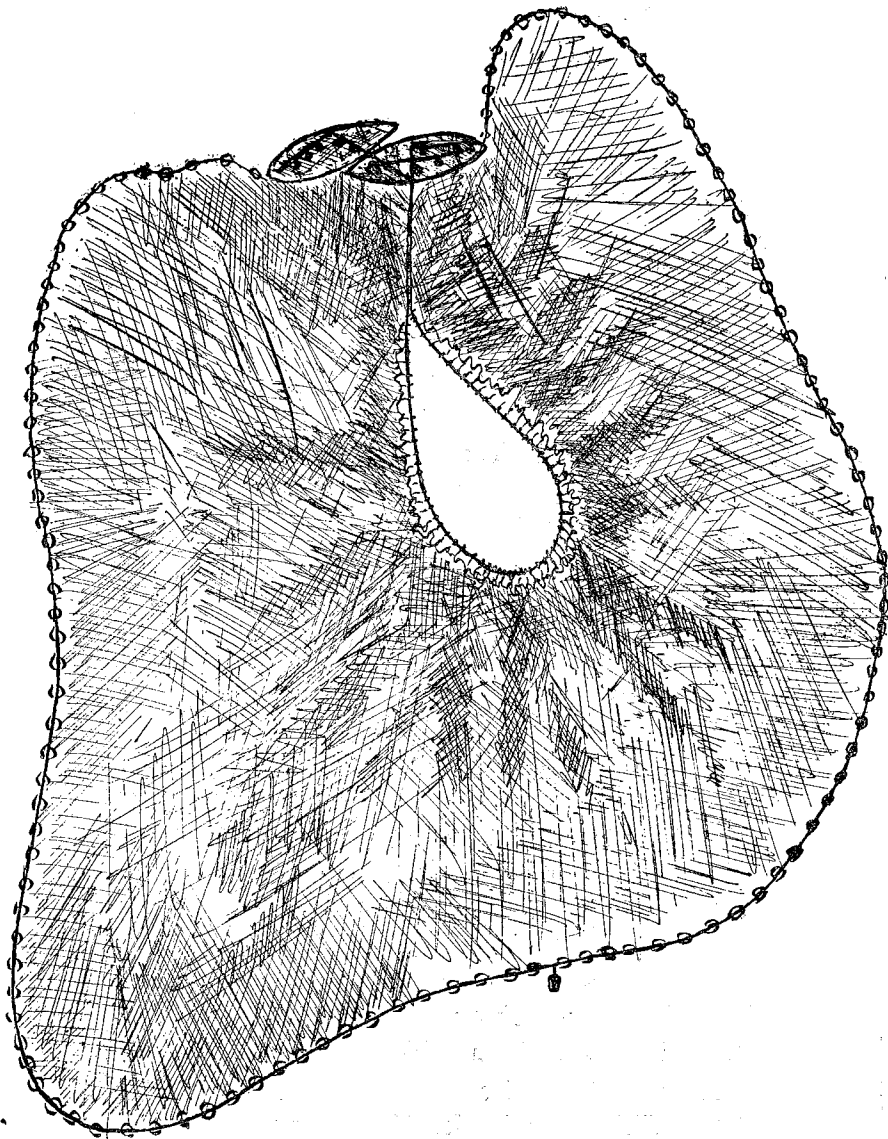
Håktorsen mener videre at når et snurpesteng skal slepes i land for å settes i lås, blir fisken avrispet underveis, og den flytende rispen skremmer både den fisk som er i umiddelbar næhet av notslepet og den som er på innsig utenfra, så fisken stikker ned på dypet og senere er umulig å fange med noe redskap.

En annen ting kan nevnes i forbindelse med pose-noten. Når en merker at brislingstimen vil søke land, arbeider en med sine motorbåter innenfor stimen og hindrer ved dette landnoten i å stenge. Håktorsens faste overbevisning er at hvis driften med posenøter fortsetter på samme måte som den er begynt, vil en om kort tid se brislingfisket ta slutt i fjordene. Han mener videre at brislingen bare vil finnes igjen langs kysten og at den bare vil bli fisket der med drivgran og hendelsesvis med posenot.

Den skriftlige diskusjon var i full gang. Det hevet seg også røster som forsvarte det nye redskapet, røster som forsøkte å forklare nytten ved dets anvendelse både økonomisk og som et ledd i fiskeredskapenes utvikling mot det fullkomne.

En innsender skriver under signaturen T. M. i »Norsk Fiskeritidende« for 1911 bl. a.:

»Posenotens nytte viste seg klart i 1910. Det var nettopp et av de år brislingen ikke søkte land. Siden

Snurpenot i fugleperspektiv. Underkanten i ferd med å
»snurpes« sammen. — Thor Iversen: Snurpenotsaken. Med
beskrivelse av vårsildfisket og brislingfisket. Fig. 1, s. 209
i Årsberetn. vedk. Norges Fiskerier 1912, 2.

august har det så å si ikke vært en brisling å få med landnot til tross for at det stod store stimer i fjorden.

Posenotbrukerne som også var utstyrt med landnøter, fikk liten eller ingen anvendelse av disse, så de til slutt måtte reise hjem med dem og hege dem i nøstet.«

Et annet sted lød det: »Fangsten i de to forløpne år er større enn noensinne før takket være posenoten. Den arbeidsfortjeneste dette nye redskap har tilført Vestlandet oppveier sikkert uviljen fra landnoteierne.

Fiskens vei i havet har alltid vært uberegnelig. Havet er så underlig stort at fangstredskapene spiller en uendelig liten rolle. Søker fisken i følge sin natur inn til kysten, f. eks. storsilden ved Kristiansand, eller vårsilden når den inntreffer, møtes den av enorme masser av alle slags redskaper og alle slags fartøyer, og stillhet er just ikke det som gir fisket dets preg. Men likevel fiskes der i uker eller måneder alt etter som vær og forholdene kan stille seg, og så forsvinner den likeså uberegnelig og likeså uavvendelig.

De gamle tider er forbi, og en ny tid med nye krav, nye arbeidsmetoder og nye redskaper er kommet i stedet; de gamle får tåle det.«

Da snurpenoten begynte å bli anvendt på vårsildfeltet, oppstod det med en gang en sterk misnøye blant de øvrige fiskere som drev med garn og landnot. Misnøyen ga sitt utslag i skarpe protester både i skrift og tale mot snurpenoten. Det nye redskap både forbauset og forarget motstanderne. Saken var heller ikke så enkel. Den nye driftsmetode som ble

innført i og med snurpenoten, avvek helt og holdent fra alt det en tidligere hadde brukt i sildefisket, og problemene var mange og innviklete.

Helst ville man at snurpenoten skulle holde seg godt utenom alle de felt der garn eller landnot arbeidde.

Vårsildloven av 24. september 1851 som var den eneste rettesnor for vårsildfisket inneholdt selvsagt ingen bestemmelser vedrørende snurpenoten, og det gjorde saken enda mer innviklet.

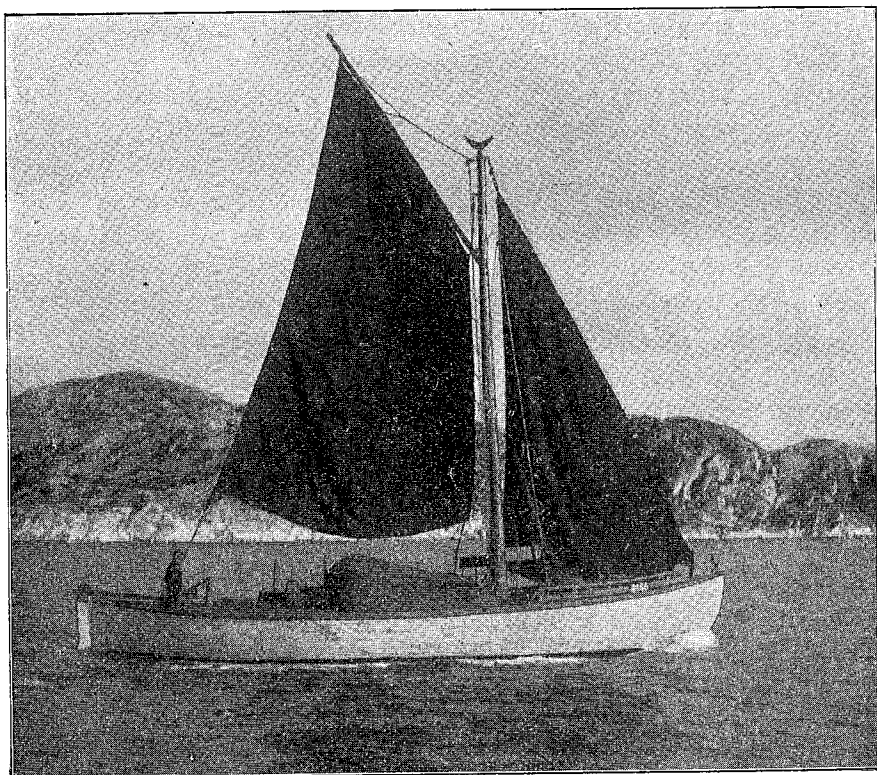
Imidlertid antok stridigheten på vårsildfeltet mellom snurpenoten og de andre redskap slike dimensjoner at myndighetene fant at vårsildloven måtte utbygges slik at den kunne skifte sol og vind mellom de stridende parter.

I den anledning fikk kaptein Thor Iversen på D/S »Michael Sars« i oppdrag av Fiskeridirektøren å foreta en reise til vårsildfeltet under sesongen for å sette seg inn i snurpenotfisket og studere den strid som pågikk mellom partene. Kaptein Iversen skulle da siden gi en framstilling av situasjonen og eventuelt sette fram forslag til vedtekter til støtte ved en eventuell utbygging av vårsildloven, som da kunne bli i stand til å hjemle mellom alle redskaper på vårsildfeltet.

I »Årsberetningen vedkommende Norges Fiskerier« 1912: »Snurpenotsaken«, forteller Thor Iversen noe om den strid som pågikk mellom snurpenoten og de andre redskaper.

Han sier: »I 1905 lød det første protestrop, men

Snurpenotskøyte (med motor) på vei til vårsildfisket, 1912.
Samme sted fig. 10, s. 223.

først i 1908 ble bruken av snurpenoten mer inngående drøftet på fiskermøte og i avisene.

Argumentene som ble ført mot det nye redskap var forskjellige. Den rent generelle anklage gikk ut på at når det ble arbeidet med snurpenoten på feltet, ble silden skremt bort fra stedet, og senere var den meget vanskelig å få tak på igjen. Hvis snurpenoten ble brukt på våger, der silden var inne, ble silden skremt ut. Hvis den blir brukt utenfor vågene, blir silden forstyrret i sin gang, så den ikke søker land.

Noen klaget over at snurpenoten var landnoten så fullstendig overlegen i konkurransen, med den følge at det var vanskelig å få folk til landnøtene, da de dyktigste ville være med snurpenøtene.

Snurpenoteierne mente at det var fritt for enhver som hadde interesse av snurpenotdrift, å gå over til den. Denne oppfatning fikk som svar at hvis samtlige landnøter skulle omarbeides til snurpenøter, ville konkurransen bli så stor at driften ble ulønnsom for alle.

Som det er nå mellom landnøtene, der det i de fleste tilfelle blir sluttet lag om et steng, blir fangsten mer jevnt fordelt, og det blir litt til alle, både de mindre dyktige og de dyktige.

Til snurpenøtene må det derimot bare brukes de beste folk. De mindre flinke og de gamle kan ikke brukes, og blir da gående ledige uten fortjeneste.

Alt nattfiske med snurpenot måtte forbys, og kastevågene burde fredes for bruk av dette redskap.

Garnfolkene klaget over at snurpenotdamperne ødela deres garniler under driften om natten. Snurpe-

notfartøyenes folk betegnet garnilenes ender, som fløt i vannskorpen, som rene rottefeller, da de risikerte å få ilene inn i propellene.

Men det var også talsmenn fremme fra motstandernes side som anså snurpenoten som et glimende redskap. De mente videre at det måtte gå an å få i stand en ordening som kunne bli tilfredsstillende for alle parter.«

I striden omkring snurpenotdriften ble det likevel holdt fram mange saklige synspunkt fra både landnot- og garnbrukerne. Alle de redskap, innbefattet snurpenoten, som ble brukt på vårsildfeltet, arbeidet samtidig og ofte på meget små områder. Dette førte ikke sjelden til at redskapene ble innfiltret i hverandre, og dette igjen resulterte ofte i økonomisk tap for den ene eller den annen part.

De mange rent tekniske spørsmål, som oppstod for driften i sin helhet, i tillegg til den etter behovet mangelfulle vårsildlov gjorde saken temmelig problematisk.

Snurpenoten med sin glimrende effektivitet fanget imidlertid stadig større interesse. Dette går tydelig fram av Thor Iversens beretning. Han forteller at han en dag sitter sammen med noen landnotfolk og ser på en sperring med landnøter over de østre sund i Espevær. Han refererer her samtalen som fant sted blant dem som satt sammen med ham og så på arbeidet.

Thor Iversen skriver: »Ja nå er det vel kanskje 40 lag som er med på stenget der nede. Det kan hende at de får tak i en dampskipslast, men hva hjel-

per alt dette slitet og slepet, som et slikt kast skaffer oss, eller rettere skaffer de lag som arbeider. For det er jo bare noen få lag som arbeider med stenet. Resten ser på og deler med de andre.

Det kan hende at vi lottkarer tjener oss 50 øre, stort mer blir det vel neppe. Nei, dette landnotfiskeri er hverken til å leve eller å dø av, og gud vet hvordan delingen av fortjenesten foregår, for selv om vi fisker riktig godt med et notbruk, så blir det endelige utbytte alltid skralt.

Nei, da er snurpenotfiskerne, som ligger utenfor med sine dampere, heldigere stillet. Folkene der, de får seg en god fortjeneste og kan ha oversikt over hva de tjener, og dertil er dette fiskeri et reelt og hendig fiskeri.«

Snurpenoten fortsatte å vinne popularitet fram gjennom årene, og tallet av nye snurpenøter steg for hvert år. Diskusjonen omkring redskapet pågikk stadig, for så litt etter litt å gå over til å omfatte rent tekniske spørsmål.

Snurpenotens ry som fangstredskap vokste seg så stort at selv de mest innbitte motstandere ikke lengre fant det formålstjenlig å sette fram forslag om direkte forbud. De gikk derfor over til å tale for en forminskelse av redskapets rettigheter på fiskefeltet.

Endelig kom loven av 23. desember 1920 som tillegg til loven om vårsildfisket av 24. september 1851. Den nye loven ga snurpenoten de rettigheter og på den de forpliktelser overfor andre redskaper som stort sett gjelder fremdeles. 44 år etter at den første snur-

penot gikk i sjøen i Norge, fikk den sitt offisielle stempel.

Diskusjonen omkring redskapet pågår fremdeles, og spørsmål som var oppe til diskusjon i redskapets første år, er ennå bare delvis løst.

SNURREVADET (hysetrålen).

Snurrevadet ble oppfunnet av en dansk fisker, Jens Laursen Væver. Allerede i 1848 konstruerte han dette, som er blitt betegnet som de danske fiskeres viktigste redskap.

I Norge var det Selskapet for de norske Fiskeriers Fremme som først tok opp arbeidet med å få fiskerne til å bruke snurrevad til flyndrefisket. I selskapets årsberetninger for årene 1890—1895 finner en en skildring av selskapets arbeid for å gi fiskerbefolkningen høve til å se og lære bruken av tidsmessige danske flyndrerredskap, garn og snurrevad.

I 1890 tilsatte Selskapet for de norske Fiskeriers Fremme den danske kaptein May med brønnkutteren »Det Gode Håb« for å drive forsøksfiske etter flyndre med snurrevad og garn.

Han drev forsøkene på Jæren i april og i november og desember utenfor Bergen og i Bremanger.

I 1891 fortsatte kaptein May sine forsøk for selskapets regning. Dette året drev han på kysten mellom Bremanger og Romsdal. I slutten av samme år drev kaptein May forsøksfiske utenfor Karmøy for regning av selskapets filial i Stavanger.

I 1892 utrustet S. Våge, Skudesnes en ekspedisjon med skøyten »Aktiv« for å drive forsøksfiske nordpå med garn og snurrevad. Til denne turen fikk Våge, Skudesnes også pengetilskudd fra fiskeriselskapet. Disse forsøkene foregikk på kysten mellom Brønnøysund og Skibåtsvær.

I juli 1895 drev R. A. Lie med brønnkutteren »Gå På« av Bergen forsøksfiske i Bulandet. Han brukte snurrevad, som var lånt av Fiskeriselskapet.

Snurrevad ble likeledes brukt i 1898 av Knut Dahl under hans fiskeribiologiske undersøkelser i Trondheimsfjorden og der omkring.

Den type snurrevad som ble brukt under alle disse forsøk var et mindre redskap, det såkalte håndsnurrevad.

Fangstutbyttet var ikke helt tilfredsstillende. Dette kom delvis av at redskapet var nytt og uvant og delvis av mangelfullt kjennskap til bunnforholdene.

I kaptein Mays rapport fra forsøkene mellom Bremanger og Romsdal heter det til slutt:

»Av de slep som er blitt utført med snurrevad, kan man ingen bestemt mening danne seg om dette redskaps anvendbarhet her. Det var meningen å foreta forsøk på større dyp innenfor skjærgården, men været tillot intet sådant, og må det derfor være forbeholdt framtidige forsøk å avgjøre om dette redskap vil vise seg å være regningssvarende i disse trakter.«

I rapporten over skøyten »Aktiv«s tur nordover ble det også klaget over dårlige bunnforhold, og disse ble for en stor del gitt skylden for det mindre gode resultat.

Selv om forsøkene fram gjennom årene ikke hadde gitt helt tilfredsstillende fangstresultat, hadde en likevel oppnådd å gjøre redskapet og bruken av det kjent blant fiskerne på store kyststrekninger. Med dette var grunnlaget lagt, slik at de fiskere som ville, kunne arbeide seg fram til de resultat som redskapet ga løfter om, forutsatt at det ble riktig brukt og forholdene i sin alminnelighet var gunstige.

En var i imidlertid nå i motorens første år i Norge. Det var derfor rimelig at en her som i Danmark begynte å arbeide med bruk av maskinkraft til å hive inn noten, samtidig som det da var mulig å bruke større redskap.

I Det Kongelige Norske Videnskabselskabs skrift for 1914 skriver O. Nordgård: »I 1899 drev Knut Dahl og G. M. Helgerud forsøksfiske på Helgelandskysten med brønnkutteren »Motor«. Til disse forsøk bruktes snurrevad, og på noen få dager fiskedes 3000 kg gullflyndre som førtes levende til Trondheim.«

Helgerud fortsatte å drive flyndrefiske med »Motor« nordpå i en rekke år.

I 1902 begynte firma L. O. Hegstad å drive flyndrefiske i Lofoten med brønnkutteren »Inga«. Også denne skuten brukte snurrevad.

I Lofotposten nr. 61 av 21. juni 1909 kan en finne følgende: »Trondhjems-kutter »Motor« har gjort 2 turer på Gimsøyfeltene. Utbyttet på den første ukes tur var 1300 stykker flyndre. Den annen fangsttur varte bare i 3 døgn og innbrakte 700 stykker flyndre.

Svolværkutteren »Ruth« kom likeledes inn med 2000 stykker flyndre fra Vesterålen.«

Lofotposten nr. 72 av 4. juli 1910 opplyser at flyndresesongen var tatt til da, og at »Motor« av Trondheim uken før kom fra Vesterålen med full last, ca. 2000 flyndrer. Omtrent samtidig kom Hegstads »Inga« av Trondheim fra Gimsøyfeltet med full last.

Senere på sommeren melder Lofotposten i nr. 84 av 8. august 1910 at flyndrefisket på Lofoten da blir drevet av 5 motorkuttere, 2 fra Trondheim og 3 fra Henningsvær. Alle drev med snurrevad.

Snurrevadet hadde med dette vist seg å være et særlig effektivt flyndrerredskap også på norske fiskefelt.

De første forsøk, som ble påbegynt allerede fra nittiårene, hadde som før nevnt ikke ført til noen særlig gunstige resultater. Redskapet var videre under disse forsøkene nærmest blitt møtt med mistro fra fiskernes side. Men etter at maskindrevne fartøy begynte å bruke noten med godt utbytte, ble innstillingen en annen, og etterhvert kom flere til med nyanskaffete snurrevad.

Dette gjaldt især for Lofoten, der de første fiskeforsøkene hadde gitt oppmuntrende resultat.

Det gikk imidlertid ikke mange år, før det hevet seg røster for at redskapet burde forbys. Allerede 1918 ble det henstilt til myndighetene å forby snurrevadet.

I den anledning sendte fiskeriinspektør J. A. Johnsen, Bodø, et spørreskjema til alle herredsstyrer i sitt distrikt, som omfattet Nordland og Troms fylke.

Spørreskjemaet inneholdt forskjellige spørsmål som en ønsket besvart for at en kunne være noe orientert

i saken, når den videre behandling av kravene om forbud skulle ta til.

De begrunnelser som ble ført fram for forbudskravet var både av praktisk og biologisk art.

For å få en forhåndsorientering om den biologiske side av saken reiste fiskerikonsulent Paul Bjerkan nordover til Vestlofoten. Han reiste også til Trondheimsfjorden i fiskesesongen for å studere nøyere forholdet under fisket.

I sin rapport til Fiskeridirektøren skriver fiskerikonsulent Bjerkan bl. å.: »Allerede ved et gjennomsyn av materiellet av uttalelser fra Vestlofoten fikk jeg det inntrykk at de økonomiske interessemotsetninger spiller inn i høy grad i det syn som fiskerne har på tingen. Dette mitt inntrykk fikk jeg ytterligere bekreftet ved mine senere undersøkelser og forespørsler i de interesserte distrikter.

Motsetningene blir enda mer utpreget, fordi størstedelen av de fiskere, som driver flyndrefiske, hører til på de steder som ligger utenfor de distrikter hvor fangsten drives. 15 av de 24 båter som driver flyndrenoffiske i Ballstad og Buksnes opp mot Borge, hører således til i Henningsvær.

I de interesserte distrikter viste det seg derfor også at oppfatningen av spørsmålet var avhengig av om vedkommende en henvendte seg til, var eller hadde vært interessert i flyndrenoffisket. At så var tilfelle innrømmedes også villig av befolkningen på stedet.

Kun et fåtall så objektivt på saken, og dette viste seg å være folk som hadde sitt virke og sine interesser på helt annet hold.

Fiskerne som drev med linefiske etter flyndre (hovedsakelig til husbehov) hevdet at flyndrenotfisket ødela bestanden ved at det fiskes for meget og at det fiskes en hel del småflyndre. De forfektet særlig småfolks rettigheter og fant det for galt at fremmede fiskere skulle sope bunnen ren for flyndre like utenfor folks dør.

Flyndrenotfiskerne hevdet sitt syn på saken. De framholdt at flyndrenoten (snurrevadet) var et rasjonelt redskap til å fiske flyndre med.

Forbud mot snurrevad var de selvsagt i mot, men den alminnelige mening var at de kunne gå med på et minstemål og fredning en del av året, da særlig i gytetiden.«

Som konklusjon på den rent praktiske side av sine iakttakelser skriver konsulent Bjerkan:

»Som en ser av ovenfornevnte, stiller det hele seg altså som et lokalt krav, rettet mot det alminnelige, frie fiske og da særlig mot bruken av det sterkt fiskende snurrevad. At det blir fisket, hva det kan fiskes er imidlertid i samfunnets interesse. Det gjelder da kun spørsmål om fisket kan sies å ytre seg på en sådan måte at det kan være fare for bestanden og dermed fisket i framtiden. Her er det i tilfelle at det må gripes inn.«

På samme tid som forbudskravene ble stilt i Lofoten, var det kommet fram krav om det samme fra forskjellige steder i Trondheimsfjorden. I den anledning skriver O. Nordgård i Trondheim 4. mars 1919 et svarskriv til Fiskeridirektøren i Bergen:

Fiskeridirektørens skrivelse av 26. februar har jeg

mottatt og tenkt nærmere over den omhandlede sak. Jeg skal da få lov til å framholde min mening.

Forbud mot bruken av flyndrenot (snurrevad) for Leksvik herred alene forekommer meg å være hensiktsløs. Skal myndighetene skride til forbud, må det i tilfelle gjelde den hele Trondheimsfjord.

Det rovfiske som fiskerne i Leksvik sikter til, er snurrevadfisket etter gullflyndre. Det er noe berettiget i Leksvikfiskernes klage. Det kan ikke nektes at flyndrefisket i Trondheimsfjorden for tiden arter seg delvis som et rovfiske, fordi det fanges en mengde små gullflyndre, hvis matverdi er meget liten.

Dertil kommer at de 25—30 flyndrenøter som nå finnes langs fjorden for det meste eies av og brukes av folk hvis hovedervert ikke er fiske. Det er da ikke så rart at de egentlige fiskere føler seg brøstholdne.

Imidlertid kan jeg ikke anbefale et totalt forbud av flyndrenoten. Den er et utmerket fiskende redskap som innbringer verdier som vi ikke har råd til å miste.

Jeg tror også at de klagende fiskeres ønsker i betydelig grad vil imøtekommes ved fastsettelse av et minstemål på rødspette.»

I et brev til fiskerikonsulent Bjerkan skrevet i Trondheim 12. juni 1919 skrver O. Nordgård:

»Etter å ha gjennomgått alle de erklæringer som er innsamlet av fiskeriinspektør Johnsen og sakens dokumenter for øvrig, skal jeg på Deres oppfordring få lov til å framstille min oppfatning av de viktigste

spørsmål i saken om rødspettefisket i det nordlige Norge.

De redskap som benyttes i rødspettefisket er som bekjent liner, garn, flyndrepik og snurrevad.

Det har vist seg at flyndrebestanden på de forskjellige steder kan med hvert av disse redskaper utfiskes til det punkt at fisket ikke lenger lønner seg og derfor må opphøre, til reproduksjon atter har hevet bestanden til det drivverdige nivå.

Til forskjellige tider og under forskjelligartete lokale forhold kan snart det ene og snart det andre redskap være å foretrekke, og jeg finner det utilrådelig å forby bruken av noen av disse redskaper.

Det må være heldigst å fiske med et redskap som best egner seg i foreliggende tilfelle, og ut fra dette synspunkt vil jeg fraråde at bruken av flyndrenoten forbys.« —

Interessen for snurrevadet fortsatte å stige, trass i den motvilje og indignasjon som redskapet vakte hos flyndrefskerne og andre som drev med eldre redskap. Myndighetene var riktignok lydige overfor forbudskravene som kom fra forskjellige steder, men på samme tid reservert, når det var spørsmål om i hvilken grad disse krav burde imøtekommes.

I Lofotposten for 25. august 1924 gjengis en samtale som bladets medarbeider hadde med byråsjef Valnum i Handelsdepartementet angående striden omkring snurrevadet. Byråsjefen sier her bl. a.:

»Opinionen har neppe vært så sterk mot noe nytt redskap, som mot snurpenoten og snurrevadet. Utalige er de protester som er framkommet mot deres

anvendelse og anmodninger som er innsendt om ved lov å forby fiske med disse redskap.

I administrasjonen har imidlertid erfaringen til- sagt oss å omfatte alle nye fiskeredskaper og metoder med interesse og oppmerksomhet. Dette er også blitt gjort, og det har vist seg å være det absolutt rik- tigste.

I dag er således redskaper som i sin tid møtte den bitreste motstand, alminnelig anerkjent og benyttet. Vi kan heller ikke frigjøre oss fra det inntrykk at det i mange tilfelle, som for eksempel nå med motstan- den mot snurrevadet, ikke alltid er de saklige grun- ner som forårsaker den til dels sterke opinion.

Således får vi ofte det inntrykk at det mer er de stedlige lokalfiskeres lett forståelige uvilje mot frem- mede fiskeres inntrengen på deres enemarker, som er den kraftigste drivfjær til motstanden mot de red- skaper disse fremmede fiskere benytter.«

Resultatet av de tidligere nevnte undersøkelser og annet arbeid med snurrevadsaken ble at det ved kongelig resolusjon av 15. januar 1926 ble vedtatt en lov som forbød bruken av snurrevad i tiden fra 15. mars til 15. mai. Dette gjaldt for hele Nordland fylke. Dessuten skulle det være forbudt å selge flyndre, som målte mindre enn 26 cm fra snuten til hale- spissen.

Det pågikk en iherdig diskusjon mellom de inter- esserte parter om fredning av flyndren, og da helst for og mot bruken av snurrevadet. Det var allerede innført forbud, men en fant at dette ikke var til- strekkelig til å bevare flyndrebestanden.

I 1931 ble det besluttet på Nordlands fylkesting å sende et forslag til de lovgivende myndigheter om å forby snurrevadet i herredene Meløy, Lødingen, Tjellsund, Leiranger, Gildeskål, Nordfold, Andenes samt Napstraumen i Flagstad og Buksnes herreder i Lofoten.

Forbudet skulle da gjelde hele året i et tidsrom av 5 år. Selv blant fiskerne var meningene i høyeste grad delte i dette spørsmål, og diskusjonen i pressen ble stadig skarpere.

I Lofotposten for 6. mai 1931 skriver Birger Benjaminen fra Kabelvåg bl. a.:

»Det ville selvsagt være sørgelig om en så verdifull fisk som flyndren skulle bli utryddet, og snurrevadfiskerne har vel størst interesse av at bestanden blir bevart, men en kan vel ikke forlange at de uten videre skal oppgi sin lovlige næring til mulig fordel for garn- og linefiskerne, som ingen fredning vil ha for sine redskaper.

Etter det ensidige krav som er reist fra enkelte kommuner om forbud mot snurrevad, får en uvilkårlig inntrykk av at det er garn- og linefiskerne som står bak kravet, og almeninteressen m. h. t. bevaring av bestanden kommer i annen rekke. Hvorfor ikke også forlange garnfisket forbudt i gytetiden, mars og april, i den tid kvaliteten er dårligst, og den tid hvor all slags fiske gjør skade.«

Et annet sted skriver samme innsender:

»Den fredning vi har nå er det lite gagn i, men om den ble utvidet for snurrevad, mens garnfisket

fremdeles blir tillatt i gytetiden, vil det være den rene humbug.

Sett fredningstiden fra 1. februar til utgangen av mai eller juli, likeså kan bestemmelsen om minste-størrelsen muligens skjerpes en del. La oss så få fart i utklekningen av yngel.

Kunne fylkestinget og herredsstyrene ta fatt på denne kant i stedet for å ville forby en forholdsvis stor næringsgren, kunne en si de handlet som ansvarlige menn.«

En annen innsender skriver i bladet »Fiskaren« for 7. juli 1931 under signatur Bolga Fiskarlag bl. a.:

»Her var for ikke så svært mange år tilbake et ganske bra flyndrefiske, som foregikk med line og garn. For mange fiskere som ikke hadde anledning eller var istand til å delta i de såkalte store fiskerier, var dette en god støtte.

Men så kom uvesenet. Store skøyter helt fra Møre kom helt opp til Finnmark og begynte med denne bunnskrapingen på flyndrens gyte- og tilholds-plasser.

Det viste seg snart at fisket ble mindre, ja, helt svart på de plasser, hvor trålingen hadde foregått.

Det må derfor være en kjensgjerning at trålen ødelegger den sandbunn, hvor flyndren har sine gyte- og tilholdsplasser. Trålerne erkjenner at dette er et uvesen og at trålingen ødelegger flyndrebestanden, men uvesenet fortsetter fremdeles.

De folk og herreder som vil beholde flyndretrålingen må gjerne for oss, men vi fiskere i Meløy herred vil ha flyndretrålingen forbudt straks.«

I de fleste tilfelle hadde forslagene om forbud mot snurrevadet som hovedbegrunnelse at flyndrebestanden måtte beskyttes og da særlig i gytetiden.

Fiskeribiologene mente at når det gjaldt å beskytte flyndrebestanden og yngelproduksjonen, burde alle flyndrefiskende redskap komme i betraktning ved en eventuell lov om fredning av flyndren i gytetiden.

Den nye lov av 24. juni 1932 fastsatte totalforbud mot fiske av rødspette fra 15. mars til 30. mai og forbud mot fiske med notredskap fra 1. mars til 30. juli.

Denne loven kom imidlertid på tverke for alle flyndrefiskere, og det ble en voldsom opinion mot selve loven i sin helhet. Snurrevadet var fremdeles drivfjæren til flere avisartikler, som avslørte et innett hat til redskapet og bruken av det.

Avisene på hele kysten fra Finnmark til Fredrikstad hadde artikler, der en dro til felts mot snurrevadet og de ødeleggelser som redskapet førte til. En mente at det ikke bare ødela flyndrebestanden, men også en stor del av fiskernes ernæringsmuligheter i alminnelighet.

Allerede før den nye lov er trått i kraft, skriver Vilh. Lund i bladet »Fiskaren« for 1. mars 1932.

Artikkelen var skrevet i Skjötningberg 11. februar 1932.

Han sier bl. a.:

Fiskefeltene er ødelagt langs hele kysten. Flyndre og flyndreyngel er skrapet bort, kveiteyngelen i så store mengder at man måtte innrette avbolknin-

ger i binger på dekk, for senere, når man var ferdig på feltet, å skuffe det hele på sjøen som usalgbart.« Et annet sted i hans artikkel heter det:

»Det er vi (fiskerne) som burde sende inn harmfylte protester mot at loven mot bunnskrapende redskaper saboteres. Det er vi som må understreke at de fleste herredsstyrene har forlangt forbud mot flyndretrål, både fordi flyndretrålen har ruinert flyndre- og kveitebestanden, jaget vekk fisk av alle slag fra våre fiskefelt og ødelagt småfiskernes redskaper.

Slikt tøys at flyndren kommer i stimer inn fra havet, låner man ikke lengre øre til.«

Han slutter sin artikkel med følgende:

»Fiskeri- og sjøfartskomiteen i stortinget burde tatt hensyn til flertallet i landets herredsstyrene, som forlangte trålen forbudt.

Skal man nå virkelig nødsages til å gå til attentat, for å få slutt på dette hedenske og barbariske rov-fiske?«

Den 6. juli 1933 ble flyndreloven igjen forandret. Den totale fredning ble fastsatt fra 1. april til 15. mai og forbud mot fiske med notredskap fra 15. mars til 30. juni.

I de forskjellige sjødistrikter langs kysten ville herredsstyrene ha innført totalt forbud mot snurrevad. Dette fant myndighetene meget vanskelig å gjennomføre, da dette ville gripe meget sterkt inn i den rett til fritt erverv på havet, som har vært hevdet så lenge det har vært drevet fiske og fangst.

En mente hovedsaken var å beskytte bestandens

yngelproduksjon og regulere fisket i samsvar med dette.

En mente dette var oppnådd i og med vedtaket av loven, og stridens midtpunkt, snurrevadet, ble med dette stengt ute fra flyndrefeltene i gytetiden.

Snurrevadets motstandere var fremdeles ikke tilfredse. De holdt fram med sitt arbeid for å få redskapet helt forbudt i hvert fall innenfor skjærgården.

I en debatt i Kåfjord herredstyre om forbud mot snurrevad, gjengitt i bladet Nordlys for 18. januar 1935, uttaler ordføreren:

»Jeg er ikke fisker, men jeg har snakket med mange fiskere om dette uvesen, og de har alle vært av den mening at fiske etter flyndre med trål ødelegger ikke bare flyndrebestanden, men all slags fiske i fjorden.«

I Adresseavisen i Trondheim for 2. april 1935 skriver fisker Hans Mikalsen bl. a.:

Som det siste store sensasjonsnummer på fangstredskapenes område kommer ryktet om snurrevad-fisket som har vært drevet i den indre del av Trondheimsfjorden, og etter hva det fortelles med godt resultat, men nå etter som bladene beretter, skal de ha fått den alminnelige opinion mot seg. De fleste herredsstyret der inne har inngått til myndighetene med krav om å få helt forbud for den slags redskap i Trøndelag.

Når man i alle blad kan lese om fiskernes fortvilte kamp for tilværelsen for å holde nøden ute uten dagsbidrag (dagverksbidrag) eller forsorg, skulle det ikke være for tidlig om alle fattige fisker-

kommuner i Sør-Trøndelag straks tok initiativet til å inngå til myndighetene med krav om totalt forbud både for reketråling og snurrevadfiske for derved om mulig å forebygge at nød og sult og elendighet ble den alminnelige fiskers gjest.«

En innsender under merket K. E. skriver en artikkel i Fredrikstad Blad for 8. januar 1936, der han angriper fiskerikonsulent Bjerkan for hans uttalelse om et bestemt minstemål, som en viktig faktor i beskyttelsen av flyndrens yngelbestand.

K. E. skriver her:

»Jeg skulle for lenge siden ha sendt inn et svar på fiskerikonsulent Bjerkans artikkel av 7. desember, men da jeg ser det er håpløst å hindre snurrevadet bare ved å skrive litt, har jeg ventet til nå.

Etter herr Bjerkans artikkel skal ikke snurrevadet være rovfiske, såfremt fiskebestanden holdes vedlike. Har man hørt slikt tull! Her finnes jo ikke fisk tilbake, selv simpa er øst opp, så vi må jo innføre hvit-ting fra utlandet, mens man på Vestlandet utfører tusenvis av tonn.

Videre sier herr Bjerkan at minstemål er botemiddel, men når man får en spette, som mangler et par cm på målet, tror vel noen at den blir kastet?

Nei, det blir med minstemålet som med vadet. Hvor mange av våre snurrere har lovlig vad?

Nei, simpa og yngel får nok pent følge med opp, det er jo omtrent det eneste man får nå.

Snakk om rasjonelt fiske. På vestsiden av fjorden har man begynt å legge ut åte. Det er det eneste jeg vet som kan stoppe rovfisket, enn skjønt det kan vel ikke

kalles kollegialt, men hva må ikke vi døye, som ikke har råd til å konkurrere.«

Til slutt skriver samme innsender:

»Vi er nok ikke svært hevngejerrige her, ellers hadde det for lenge siden vært slutt med snurringen, i hvert fall her ute. Vi ledige har jo også krav på å få litt fisk, men skal dette fortsette som nå, så tror jeg tålmodigheten snart tar slutt.

Imidlertid øker snurrevadflåten for hver måned, da det jo er et svært lettvinnt fiske, bare man ikke ødela bunnen, det er det verste.«

Samtidig som denne avisfeide pågikk, var de biologiske og praktiske undersøkelser i gang på mange forskjellige steder på kysten.

En søkte ved hjelp av disse undersøkelser å finne et positivt svar på spørsmålet om bruken av snurrevad kunne være en fare for fiskebestanden.

Det resultat en hittil hadde oppnådd, kom ganske godt fram i en artikkel i Adresseavisen, Trondheim for 5. april 1935 av fiskeristipendiat Finn Devold. Denne artikkelen var et svar til konservator Carl Dons.

Devold skriver:

»Snurrevadet har vist seg å være et redskap, som er særlig egnet til å vekke forargelse.

Fiskere som hele sitt liv har strevet med sine liner og garn og så vidt har greid å holde nøden og fattigkassen fra livet, ser at det like utenfor hans stuedør på et øyeblikk fiskes fangster som det ville tatt ham uker å få på land.

Dette må hos fiskerne skape frykt for at hans

usikre innkomme helt skal berøves ham. Så langt man kjenner tilbake i vår fiskerihistorie, har det vært klaget fra fiskerne hver gang et nytt redskap er tatt i bruk, og myndighetene har ofte tatt hensyn til klagene.

Det har således vært forbud mot line, garn og sildenøter. Snurrevadet har i de siste 15 år utviklet vårt flyndrefiske fra å innta en beskjeden plass til å bli et av våre viktigste fiskerier, som årlig innbringer landet flere millioner kroner.

Forsøker man å danne seg en objektiv mening om snurrevadfisket drives så intenst at det går på bestanden løs, er dette svært vanskelig.

Statistikken viser at vår utførsel av gullflyndre stadig stiger, og dette beror kanskje på at det oppdages stadig nye felter, og at flåten, som driver fisket, økes. Statistikken gir således ikke svar på om det fiskes mer enn bestanden tåler. Å få riktige oppgaver fra fiskerne har vist seg umulig. Vi utfører nemlig 30 pst. mer enn vi fisker opp.

De siste 5 års avisfeider fra de forskjellige kanter av landet viser hvor delte meningene er angående snurrevadfisket, så heller ikke ad den vei er det mulig å skaffe seg det fornødne grunnlag for å bedømme snurrevadfiskets beskatning av bestanden.»

Til slutt skriver Devold:

»Jeg har gått gjennom den statistikk man har angående snurrevadet, lest alt som er skrevet om saken fra begge leirer i landets aviser i de siste 6 år. Dessuten har jeg gått gjennom den foreliggende litteratur om emnet fra utlandet.

Det ligger likevel over min kompetanse å uttale noen kategorisk dom over snurrevadets skaldelighet i norske farvann.»

Striden omkring snurrevadet har i de senere år mistet noe av sin tidligere tendensiøse karakter. Redskapet er nok fremdeles gjenstand for diskusjon. Krav til myndighetene om å forby redskapet løper fremdeles inn fra tid til annen. En kan likevel merke at disse henstillinger er preget av en mer logisk vurdering av situasjonen i hvert enkelt tilfelle.

De fiskeribiologiske undersøkelser og det opplysningsarbeid som er lagt ned i forbindelse med dette, har gitt svar på mange spørsmål, som tidligere ofte forårsaket feilaktige oppfatninger om ting av vital betydning for en sunn bedømmelse i de enkelte tilfelle.

Snurrevadet vil nok litt etter litt i likhet med de andre redskap som det har stått strid om, arbeide seg fram til alminnelig anerkjennelse, slik at eventuelle framtidige tvister om redskapet kommer til å bli behandlet under den innflytelse som tidens erfaring og opplysninger har gitt.

